



АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

Отговорният бизнес – за бизнес по правилата.

Изм.078/06.02.2024 г.

ДО
ПРОФ. ГАЛИН ЦОКОВ
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И
НАУКАТА
На Ваш изх. № 1101-4/04.01.2024 г.

ОТНОСНО: определяне броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и научните организации на Република България за учебната 2024/2025 година

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН МИНИСТЪР,

Във връзка с отправена от Вас покана към Асоциацията на индустриалния капитал в България, за даване на становище за необходимостта от специалисти с висше образование по професионални направления, бихме искали да Ви информираме, че ние уведомихме всички наши членове и поискахме техните предложения и становища. В следствие на проведените консултации Ви предоставяме следното становище:

1. България се нуждае от кадри с добро образование, по търсените от работодателите професии. В актуалната секторна и териториална структура на висшето образование в България продължават да съществуват различни по своя характер и дълбочина дисбаланси, включително по отношение на търсенето и предлагането на образователни услуги и реализацията на завършилите на пазара на труда. В момента **системата на висшето образование „произвежда“ редица кадри с квалификация, която не е търсена** от пазара на труда и “свръх квалифицираните“ кадри с висше образование работят на работни места, които изискват по-ниски образователни и квалификационни изисквания или се вливат в редиците на безработните, което води до загуба на човешки ресурс. Делът на завършилите, които се реализират на позиция, за която се изисква висше образование, се увеличи от 47% през 2015 г. до 59.4% през 2023 г. Тези положителни промени се дължат най-вече на увеличение на ДПП за технически специалности, благодарение на последователната политика водена от АИКБ в тази насока, както и на промени в подзаконовата уредба, които предоставиха повече средства за издръжка на студентите в това направление, възможности за повече стипендии, включването им в списъка на защитените специалности и др. **Въпреки това все още над 40% от завършващите висше образование се реализират на места изискващи средно или по-ниско образование.** За някои професионални направления на практика реализацията по



специалността и на работно място изискващо висше образование е толкова ниска, че не оправдава по никакъв начин завишения план прием (Фиг. 1).

Фиг. 1



Това положение е логично предвид разпределението на броя студенти по области на висше образование – Фиг. 2.

Фиг. 2





Видно от двете фигури най-многобройната група студенти, обучаващи се в „Социални, стопански и правни науки“ се реализира на места изискващи средно образование. По същия начин стои въпроса и с нивото на безработица сред същите тези групи (Фиг. 3)

Фиг.3



Следва да се има предвид, че това са само студентите, които са държавна поръчка, ако добавим и студентите от частните университети, то броят на учащите в областта на „Социални, стопански и правни науки“ ще достигне 70 000 лица. Най-голям е утвърденият прием за обучение на студенти в държавните висши училища в професионалните направления от област „Социални, стопански и правни науки“, който заема 34 - 35 на сто от утвърдения и 35-36 на сто от реализирания прием по професионални направления от всички области на висшето образование. Съответно най-масовите професионални направления в национален мащаб са „Икономика“, „Педагогика“, „Медицина“, „Администрация и управление“, „Педагогика на обучението по ...“, „Комуникационна и компютърна техника“, „Информатика и компютърни науки“ и „Право“. В тези осем направления **се обучават над половината настоящи студенти.**

Затова АИКБ счита, **че е необходима единна държавна политика във връзка с приема и реализацията на завършилите висше образование, за да се постигне реално обвързване на обучението с националните потребности на пазара на труда и за повишаване на ефекта от инвестициите на публични средства във висшето образование.** Разработената Национална карта на висшето образование за момента остава все още документ с пожелателен характер. **Не са създадени условия за постигане на съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование чрез проучване, идентифициране и краткосрочно и дългосрочно прогнозиране на потребностите на икономиката.** Това създава риск за неадекватни управленски решения при разработване



на стратегии и политики в областта на пазара на труда и на висшето образование, респективно подготовката на ДПП.

2. Всяка година АИКБ обръща внимание на Министерство на образованието и науката, че е от изключителна важност държавният план – прием да **бъде съобразен с броя на завършващите средно образование, като броят на откритите места за студенти да е до не повече от 50 на сто от общия брой завършващи**. Това ще даде възможност за по-голяма конкуренция сред кандидат – студентите и подобряване на тяхното качество, а оттам и изграждане на подходящи специалисти, които бързо да преминат прехода от образование към заетост. Следва да се има предвид, че по данни на НСИ за 2022 г. завършилите средно образование ученици са намалели с близо 5.5 хиляди в сравнение с предходната година, като това намаление не може да се обясни единствено с демографски процеси. Значително е намалението на завършилите средно образование в професионалните училища; малко от учениците, завършили основно образование, са завършили средно. На практика едва 36.4 хиляди получават диплома за завършено средно образование по данни на НСИ (Фиг.4).

Фиг. 4



Същевременно, ако си припомним доклада на министъра на образованието и науката за ДПП за учебната 2023/2024 г. ще видим, че „С предложения проект на Решение държавата ще субсидира обучението в 38 държавни висши училища (включително и военните) **на 42**



611 студенти, от които 36 457 след средно образование“. Т.е всеки завършил средно образование може да бъде приет за студент. И това са само местата за студентите след средно образование държавна поръчка. Тук следва да добавим и около **26 000 места, които са обявени в частните университети и от които над 2/3 се заемат от завършващите средно образование**. Добавяме още около **8 000 места за платено обучение в държавните висши училища след завършено средно образование**. Това означава, че над **50 000 са местата за кандидат студенти годишно завършващи средно образование**. А броят на завършващите средно образование намалява с всяка година. Не бива да забравяме и това, че по експертни оценки годишно около **6 000 завършващи средно образование** заминават за чужбина или около **16% от завършващите**. Същевременно, видно от Националната карта на висшето образование броят на местата за обучение на студенти е над два пъти по-голям от броя на действащите студенти през последната учебна година. Общият капацитет за обучение на студенти, определен от НАОА през 2023 година е 419 159 места, което е с над 11 500 повече, отколкото през 2021 година. През пролетта на 2023 година броят на действащите студенти **представлява едва 42.9% от определения от НАОА капацитет** при 48% през 2022 година и 53% през 2021 година. Затова апелираме и за представяне на реализирания план-прием за предходната учебна година. Тази информация е важна за правилното планиране на държавния план-прием от наша страна. Считаме, че е нужно да се анализират поставените въпроси и да се разработи смислена и целенасочена политика в областта на висшето образование. Тази необходимост е видна и от направения анализ на предложения и реализирания ДПП през годините в последната редакция на Националната карта на висшето образование (Фиг. 5), а същевременно е видна и тенденцията да се увеличават местата за студенти, вместо да намаляват.

План-прием и реализиран прием по държавна поръчка по години

Фиг. 5

Учебна година	План-прием	Реализиран прием	Запълняемост (%)
2022/2023	41 322	36 011	87
2021/2022	40 357	37 383	93
2020/2021	38 685	37 158	96
2019/2020	43 458	40 073	92
2018/2019	45 781	41 763	91
2017/2018	45 679	42 067	92
2016/2017	49 596	43 673	88
2015/2016	58 608	49 940	85

3. АИКБ и нейните членове изразиха и притеснение от факта, че степента на подготовка на студентите не съответства на потребностите на бизнеса, тъй като е предимно теоретична.



АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ

Отговорният бизнес – за бизнес по правилата.

Извършените още през 2018 г. промени в Закона за висшето образование и предприетите действия от Министерството на образованието и науката, за подпомагане на практическите стажове и кариерното ориентиране на студентите не са достатъчно ефективни. Все още липсва широкомащабна кампания за **популяризиране на възможността студентите да сключват договор с работодателите** срещу поемане на разходите за обучението им изцяло от държавата.

Предвид на изложените съображения, АИКБ изготви предложение и визия на своите членове за броя на необходимите свободни места за студенти държавна поръчка, като предложените бройки по професионални направления представят визията ни за нуждите на цялата икономика, а не само на членовете на АИКБ.

Във връзка с изпратеното писмо, относно предстояща среща с Вас и Вашия екип, за обсъждане на Националната карта на висшето образование разчитам, че в рамките на месец февруари ще имаме такава възможност да обсъдим нейното по ефективно прилагане като инструмент за правилно планиране на ДПП, както и да обсъдим поставените по-горе други въпроси както и последващото реализиране на приема, подготовка на студентите, концепция за въвеждане на дуалното обучение в сферата на висшето образование, ревизия на компрометираната се принцип на финансиране „парите следват студента“ и др.

Екипът на АИКБ остава на разположение за последващи дискусии и уточнения.

Приложение: съгласно текста.

С УВАЖЕНИЕ,

**ВАСИЛ ВЕЛЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УС НА
АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ
КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ**

Шифър	Професионални направления и специалности от регулираните професии	Предложение за 2024/2025 АИКБ
1.1.	Теория и управление на образованието	0
1.2.	Педагогика	900
1.3.	Педагогика на обучението по..	1200
2.1.	Филология	600
2.2.	История и археология	200
2.3.	Философия	60
2.4.	Религия и теология	60
3.1.	Социология, антропология и науки за културата	60
3.2.	Психология	80
3.3.	Политически науки	50
3.4.	Социални дейности	200
3.5.	Обществени комуникации и информационни науки	80
3.6.	Право	80
3.7.	Администрация и управление	0
3.8.	Икономика	900
3.9.	Туризм	100
4.1.	Физически науки	350
4.2.	Химически науки	350
4.3.	Биологически науки	500
4.4.	Науки за земята	450
4.5.	Математика	400
4.6.	Информатика и компютърни науки	2000
5.1.	Машинно инженерство	1500
5.2.	Електротехника, електроника и информатика	1500
5.3.	Комуникационна и компютърна техника	2600
5.4.	Енергетика	480
5.5.	Транспорт, корабоплаване и авиация	1200
	- Корабоводене	200
	- Електрообзавеждане на кораба	70
	- Корабни машини и механизми	90
	- Корабна радиоелектроника	20
5.6.	Материали и материалознание	150
5.7.	Архитектура	600
	- Геодезия	200
5.8.	Проучване, добив и обработка на полезни изкопаеми	200
5.9.	Металургия	90
5.10.	Химични технологии	500
5.11.	Биотехнологии	330
5.12.	Хранителни технологии	600
5.13.	Общо инженерство	2000
6.1.	Растениевъдство	600
6.2.	Растителна защита	150
6.3.	Животновъдство	200

6.4.	Ветеринарна медицина	200
6.5.	Горско стопанство	220
7.1.	Медицина	1000
7.2.	Стоматология	200
7.3.	Фармация	300
7.4.	Обществено здраве	150
	- Управление на здравните грижи	100
	- Кинезитерапия	100
7.5.	Здравни грижи	150
	- Медицинска сестра	1000
	- Акушерка	300
	- Лекарски асистент	150
	- Рехабилитатор	250
	- Медицински лаборант	150
	- Зъботехник	50
	- Помощник - фармацевт	150
	- Масажист (с увредено зрение)	20
	- Рентгенов лаборант	100
	- Инспектор по обществено здраве	40
7.6.	Спорт	250
8.1.	Теория на изкуствата	0
8.2.	Изобразително изкуство	150
8.3.	Музикално и танцово изкуство	150
8.4.	Театрално и филмово изкуство	150
9.1.	Национална сигурност	200
9.2.	Военно дело - Организация и управление на военните формирования на тактическо ниво	0
	- Организация и управление на военните формирования на оперативное ниво	350
	Стратегическо ръководство на отбраната и въоръжените сили	0
Общо		27780